

Đình Việt Nam

Lâm Vĩnh Thế

Đình là một ngôi nhà công cộng trong làng xã tại Việt Nam. Gọi là công cộng vì Đình là ngôi nhà chung của tất cả dân chúng trong làng. Nó đóng cùng một lúc 3 chức năng : hành chánh, tôn giáo và văn hóa. Về phương diện hành chánh, Đình là nơi hội họp và làm việc của các viên chức trong làng. Ở trong Nam, nhà việc (có nơi gọi là nhà hội, nhà võ), trụ sở hành chánh của các làng xã, thường được cất ngay phía sau, bên trong khuôn viên của Đình. Về phương diện tôn giáo, Đình là nơi thờ Thành Hoàng, vị thần được sắc phong của vua có nhiệm vụ bảo vệ dân làng. Về phương diện văn hóa, Đình là cơ sở vật chất với kiến trúc đẹp nhất trong làng. Ngày cúng Kỳ Yên tại Đình là ngày Lễ Hội lớn nhất hàng năm trong làng mà tất cả dân làng đều tham dự.

Tại Miền Bắc, có những ngôi Đình cổ đã được xây dựng từ thế kỷ thứ 16, thí dụ như Đình Lỗ Hạnh ở Huyện Hiệp Hòa, tỉnh Bắc Giang (1576). Tại Miền Nam, chỉ được khai phá từ đầu thế kỷ thứ 17, các ngôi Đình xưa nhất có thể đã được xây dựng từ cuối thế kỷ thứ 18. Rất nhiều ngôi Đình đã được cộng nhận là “Di Tích Lịch Sử - Văn Hóa.” Tuy hiện nay chưa có thống kê số Đình trên toàn quốc nhưng chúng ta có thể tin chắc là con số đó phải lên đến hàng chục ngàn. Chỉ riêng tại Thành phố Sài Gòn đã có đến 300 ngôi Đình đã được ghi nhận.

Tuy có những khác biệt theo từng địa phương, nói chung, các ngôi Đình Việt Nam đều được xây cất theo một số tiêu chuẩn chung. Về vị trí, Đình Việt Nam thường được xây dựng tại những địa điểm được lựa chọn rất kỹ lưỡng, theo đúng phép phong thủy. Hướng Đình thường là hướng Nam là hướng của thần linh. Chung quanh Đình thường có trồng những loại cây cao, to, cho nhiều bóng mát, như cây đa, cây gạo, cây si ở Miền Bắc, và cây dương, cây dầu, cây sao ở Miền Nam. Về bố cục, các Đình ở Miền Nam thường gồm các thành phần kiến trúc như sau:

- Cổng Đình, hay còn gọi là Nghi Môn
- Sân Đình, ngay ở giữa là bình phong có đắp hình cạp, gọi là Bia Ông Hồ
- Hai bên sân Đình, là các Miếu nhỏ hình vuông thờ các thần phụ của Đình, thường là thờ Bạch Hổ, Thần Ngũ Hành, Cửu Thiên Huyền Nữ, Thổ Thần, Ông Tà (thần Neakta của người Khmer), vv.
- Nhà Võ Ca, một ngôi nhà trống, dùng làm chỗ tập hợp những chức sắc có nhiệm vụ tế lễ, và cũng là nơi diễn tuồng hát bội trong các dịp lễ hội
- Nhà Võ Quy, thường dùng làm nơi tụ họp cho dân chúng trước khi vào lễ bái ở Chánh Điện
- Chánh Điện, nơi thờ thần Thành Hoàng của làng và các thần phụ

- Nhà Túc, hay Nhà Khách, nơi khách sau khi lễ thần xong tụ tập lại đây để uống nước, hàn huyên; loại nhà này có hai cách sắp đặt; một cách là xây ngay bên sau Chánh Điện; cách thứ hai là xây thành hai căn dọc theo hai bên hông của Chánh Điện, trong trường hợp này thì được gọi là Đông Lang (bên phải) dành cho nữ giới, và Tây Lang (bên trái) dành cho nam giới
- Nhà Trù, thường xây ngay sau Chánh Điện, bên cạnh Nhà Túc, chính là nhà bếp, nơi chuẩn bị thức ăn để cúng thần cũng như để đãi khách
- Nhà Cối, bên cạnh Nhà Trù, chính là kho để chứa vật dụng của Đình.

Ngoài thần Thành Hoàng là vị thần chánh được thờ cúng, đa số các Đình còn thờ rất nhiều các vị thần khác trong hệ thống thần linh của dân tộc Việt. Hệ thống này, chịu ảnh hưởng sâu đậm của văn hóa Trung Hoa dựa trên Tam Tài là Thiên-Địa-Nhân, luôn luôn bao gồm ba bộ phận: Thiên Thần (các thần có nguồn gốc thiêng liêng, từ cõi trên--Thiên-- xuống), Nhiên Thần (các thần tượng trưng cho các sức mạnh của thiên nhiên--Địa-- như Sơn Thần, Thủy Thần, Thổ Thần...), và Nhân Thần (các thần có nguồn gốc là người—Nhân--nhưng do hành trạng đặc biệt đã được tôn vinh lên bậc thần). Trong các Thiên Thần, các Đình ở Miền Bắc thường thờ Đức Thánh Mẫu Liễu Hạnh và Đức Thánh Gióng (tức Phù Đổng Thiên Vương), v.v.; các Đình ở Miền Trung và Miền Nam thường thờ các vị Thánh Mẫu như Chúa Tiên, Chúa Ngọc, Chúa Xứ, v.v. Trong các Nhiên Thần, Đình Việt Nam thường thờ Thần Ngũ Hành (trong đó Thổ Thần—hay Ông Địa-- chiếm nhiều nhất), Thần Hổ và Thần Cá Voi. Trong khối Nhân Thần, các vị anh hùng cũng như những nhân vật lịch sử có công với đất nước được thờ rất nhiều. Chưởng Cơ Lễ Thành Hầu Nguyễn Hữu Cảnh, nhận vật lịch sử có công khai phá Miền Nam, được thờ cúng trong rất nhiều ngôi Đình ở khắp nơi tại Miền Nam. Chánh Điện của Đình, nơi thờ các vị thần, thường được chạm trổ, trang trí rất đẹp và oai nghiêm. Tại Miền Nam, rất nhiều Đình không có thờ các hình tượng của các vị thần, mà chỉ thờ một chữ “THẦN” trên bàn thờ trong Chánh Điện.

Hàng năm các Đình Việt Nam thường tổ chức các lễ hội rất náo nhiệt và đầy màu sắc với sự tham gia của tất cả dân làng. Các lễ hội này, có nơi kéo dài trong nhiều ngày, là những nét văn hóa đặc thù của từng địa phương có sức hấp dẫn đối với du khách từ nước ngoài cũng như từ khắp nơi trong nước.

Do những đặc tính vừa kể trên, Đình từ lâu đã trở thành một yếu tố quan trọng trong đời sống văn hóa của dân tộc Việt. Trong ngôn ngữ Việt có rất nhiều câu ca dao mang hình tượng cái Đình, thí dụ như:

Qua Đình ngả nón trông Đình
Đình bao nhiêu ngói thương mình bấy nhiêu

Hay

Trúc xinh trúc mọc đầu Đình
Em xinh em đứng một mình cũng xinh

Tài Liệu Đề Nghị Đọc Thêm:

1. Hà Văn Tấn, Nguyễn Văn Kự. *Đình Việt Nam = Community hall in Vietnam*. T.P. Hồ Chí Minh : Nhà xuất bản Thành phố Hồ Chí Minh, 1998.
2. Huỳnh Ngọc Trảng, Trương Ngọc Tường, Hồ Tường. *Đình Nam Bộ : tín ngưỡng và nghi lễ*. T.P. Hồ Chí Minh : Nhà xuất bản Thành phố Hồ Chí Minh, 1993.
3. Hồ Tường, chủ biên. *Đình ở thành phố Hồ Chí Minh*. T.P. Hồ Chí Minh : Nhà xuất bản Trẻ, 2005.
4. Sơn Nam. *Đình miếu và lễ hội dân gian*. Đồng Tháp : Nhà xuất bản Đồng Tháp, 1994.
5. Huỳnh Đình Kiệt. *Tục thờ thần ở Huế*. Huế : Nhà xuất bản Thuận Hóa, 1998.
6. Lâm Vĩnh Thế. *Những sắc thái riêng biệt trong tín ngưỡng dân gian Miền Nam*. Trong Trang Web Nam Kỳ Lục Tỉnh : <http://namkyluctinh.org/> ở mục Tín Ngưỡng - Tư Tưởng.
7. Lâm Vĩnh Thế. *Đình Minh Hương Gia Thạnh*. Cũng trong Trang Web Nam Kỳ Lục Tỉnh, ở mục Tín Ngưỡng - Tư Tưởng.

Phụ Đính A

Toàn Cảnh Mặt Trước Đình Tây Đằng (Hà Tây)

Phụ Đính B

Bình Phong Ông Hồ Đình Tân Hưng (Cà Mau)

Phụ Đính C

Trang Trí Bên Trong Chánh Điện
Đình Thờ Táng (Vĩnh Phúc)

Phụ Đính D

Chánh Điện Thờ Chữ “THẦN”
Đình Đức Thắng (Thuận Hải)

Phụ Đính Đ

Quang Cảnh Ngày Lễ Hội Đình Yên Sở (Hà Tây)

(**Ghi chú:** Các hình trong các Phụ Đính được trích từ sách: *Đình Việt Nam* của Hà Văn Tấn và Nguyễn Văn Kự)